

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

ЧНУ ім. П. Могили

Котляр Ю. В.

« ____ » _____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ»

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Розробник

Завідувач кафедри історії

Гарант освітньої програми

Декан факультету політичних наук

Начальник НМВ

Міронова І. С.

Міронова І. С.

Шевченко Н. В.

Хмель А. О.

Шкірчак С. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Джерелознавство та українська історіографія	
Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»	
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	3	
Навчальний рік	2022-23 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	6	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	12 кредитів / 360 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 360 годин	-
	54 годин	
	72 годин	
	234 годин	
Відсоток аудиторного навантаження	35%	-
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: поглибити і систематизувати знання про історичні джерела України від найдавніших часів до початку ХХІ ст. та їх інформаційні можливості; опанувати вузлові джерелознавчі проблеми в межах кожного історико-хронологічного періоду вітчизняної історії; розкрити основні закономірності та зміст процесу зародження і розвитку української історіографії як національного компоненту світової історичної думки.

«Джерелознавство та українська історіографія» – один з курсів у комплексі дисциплін історичного напрямку. Він покликаний здійснити вагомий внесок у формування професійного та загальноосвітнього рівня майбутніх спеціалістів у галузі історії, які, будучи залучені до загальнолюдських цінностей досягнень світової культури, сприймають ідеї гуманізму та прагнуть до самовдосконалення.

Предметом курсу «Джерелознавство та українська історіографія» є показ процесу навчання історії з його закономірностями і зв'язками з іншими науками. Джерелознавство – наукова дисципліна, яка вивчає походження історичних джерел, досліджує специфіку різних типів і видів джерел, теорію й практику їх використання в історичних дослідженнях, склад, структуру та функції джерельної бази історичної науки. Українська історіографія – наукова дисципліна, що вивчає процес виникнення, стан і розвиток історичної науки в Україні.

Завдання:

- вивчити історію становлення й розвитку джерелознавства, зміни його теоретико-методологічних та пізнавальних парадигм;
- ознайомити студентів з предметом і методами, основними сучасними концепціями історичного джерелознавства, класифікацією історичних джерел;
- охарактеризувати історичне джерело як феномен культури і реальний об'єкт історичного пізнання, антропологічний орієнтир гуманітарних наук;
- розвивати вміння всебічно, критично аналізувати інформацію різних типів і видів історичних джерел, самостійно, творчо осмислювати проблеми суспільного розвитку країн світу протягом багатовікової історії;
- ознайомити студентів з джерелознавчим аналізом і синтезом, структурою джерелознавчого дослідження, специфікою методів роботи з історичними джерелами з історії України, використанням джерел в науках про людину;
- розкрити зміст поняття історіографія, її місце та функції в процесі історичного пізнання;
- дати аналіз категоріального апарату та методів історіографії;
- охарактеризувати основні етапи становлення історіографії як спеціальної наукової дисципліни та простежити основні етапи розвитку історичної науки;
- виділити провідні наукові напрями та ідейні течії, визначити роль і місце наукових шкіл;
- вивчити творчість найбільш відомих представників української історичної науки;
- розвивати інтерес і повагу до світової історії та культури.

Передумови вивчення дисципліни:

Очікувані результати навчання:

Знання:

В результаті вивчення дисципліни студент *має знати:*

- предмет, методи і структуру історичного джерелознавства, основні теоретико-методологічні та методичні проблеми;
- теорію джерела та його інформативні можливості, процес формування конкретних типів і видів історичних джерел, сучасні місця зберігання джерел;
- характерні риси кожного з основних видів історичних джерел конкретної історичної доби розвитку українського суспільства, їх співвідношення і взаємозв'язок між собою;
- зміст, фактологічну цінність і достовірність найбільш значимих документальних пам'яток з історії України;
- методи аналізу джерел і синтезу джерельної інформації, архівознавчі й археографічні аспекти, пов'язані з джерелами;
- загальнотеоретичні питання історичної думки в Україні;
- періодизацію, етапи та особливості розвитку української історіографії;
- головні історіографічні факти з творчості видатних науковців української історичної науки та здобутки діяльності її організаційних структур;
- багатогранність і багатство здобутків сучасної української історіографії, її досягнення у сфері входження в європейську та світову історичну науку.

Студент зобов'язаний *вміти:*

- виокремлювати головні етапи формування історичних джерел (за хронологічним принципом);
- оцінювати інформаційні можливості та пізнавальну цінність джерела;
- володіти методами пошуку джерел, навичками аналізу та відбору джерел;
- оперувати основними термінами і поняттями історичного джерелознавства на рівні відтворення, тлумачення та використання в наукових роботах студентів;
- описувати, класифікувати та проводити критику історіографічних джерел;
- аналізувати історіографічний процес певного хронологічного періоду української історії і робити теоретичні узагальнення;

- аналізувати творчі біографії і спадщину провідних українських істориків;
- оцінювати внесок в українську історичну науку провідних істориків, наукових осередків та інституцій як материкової України, так і української діаспори.

Кінцеві результати вивчення курсу включають:

- вміння узагальнювати, критично осмислювати та визначати можливості використання позитивного чи упередження модифікованого повтору негативного досвіду;
- набуття навичок застосування джерельної інформації в ході аналізу та корегування сучасних історичних явищ та процесів;
- вміння використовувати отримані знання у майбутній викладацькій діяльності з навчання історії та виховання патріотичних почуттів у шкільної молоді; за допомогою знань з джерелознавства та української історіографії сприяти розширенню кругозору учнів; використовуючи дані дисципліни стимулювати в учнів розвиток аналітичних і критичних здібностей; ефективно використовувати знання, набуті в університеті, для дослідження учнями своїх родоводів, що сприяє формуванню патріотизму та посиленню сімейних цінностей; пов'язувати історичне джерелознавство та українську історіографію з історією України, всесвітньою історією; вести в школі краєзнавчу роботу; самостійно здійснювати пошук необхідних матеріалів;
- вироблення у студентів наукових теоретичних і методологічних підходів до суспільних явищ з позицій багатогранності, різноманітності, багатоваріантності та суперечності історичного процесу;
- реконструкція подій минулого, осягнення історичного процесу.

Вивчення предмету «Джерелознавство та українська історіографія» забезпечує реалізацію наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

- ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК 06. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 11. Здатність дослідної діяльності: дослідницькі навички, навички емпіричних та інтерпретаційних досліджень, аналізу, оцінки та синтезу нових ідей.
- ЗК 12. Здатність формулювати власний аргументований погляд на дискусійні проблеми й вести наукову полеміку.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- ФК 02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
- ФК 04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
- ФК 05. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
- ФК 09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
- ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
- ФК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Програмні результати навчання:

- ПРН 05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
- ПРН 07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.
- ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.
- ПРН 15. Планувати дослідницькі проекти з історії, археології, краєзнавства та ін. Використовувати знання за фахом для проведення занять з історії, виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, у професійній діяльності в органах державної влади і місцевого самоврядування, аналітично-інформаційних інституціях, засобах масової інформації, соціальних і культурних закладах, громадських організаціях тощо.
- ПРН 16. Користуватися програмними засобами, працювати в комп'ютерних мережах, створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; впроваджувати засоби інформаційних технологій в професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Вступ. Об'єкт, предмет, завдання, теорія та методика історичного джерелознавства. Класифікація історичних джерел	3	4	13
2	Тема 2. Речові і зображальні джерела	3	4	13
3	Тема 3. Усні і лінгвістичні джерела	3	4	13
4	Тема 4. Писемні джерела. Періодика як вид історичного джерела	3	4	13
5	Тема 5. Методика дослідження часу створення, місця виникнення та авторства джерела	3	4	13
6	Тема 6. Джерела Давньоруського періоду	3	4	13
7	Тема 7. Джерела з історії України польського, литовського походження та Козацької держави	3	4	13
8	Тема 8. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XVIII – початку XX ст.	3	4	13
9	Тема 9. Українські законодавчі документи XX – початку XXI ст.	3	4	13
10	Тема 10. Теорія, методологія та понятійний апарат української історіографії	3	4	13
11	Тема 11. Українська історична думка від давніх часів до середини XIII ст.	3	4	13
12	Тема 12. Українське літописання XIV–XVII ст.	3	4	13
13	Тема 13. Гуманістична історіографія України	3	4	13
14	Тема 14. Українська історична думка та історичне письменство в Україні XVIII – початку XIX ст.	3	4	13
15	Тема 15. Антикварний напрям в українознавстві XVIII ст.	3	4	13
16	Тема 16. Українська історіографія XIX – початку XX ст. у контексті національного відродження в Україні	3	4	13
17	Тема 17. Українська історіографія тоталітарної доби та посттоталітарного суспільства	3	4	13
18	Тема 18. Сучасна українська історіографія	3	4	13
	Всього за курсом	54	72	234

4. Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

4.1. План лекцій

№ з/п	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Вступ. Об'єкт, предмет, завдання, теорія та методика історичного джерелознавства. Класифікація історичних джерел</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерелознавство як наукова дисципліна. 2. Об'єкт, предмет, завдання і функції історичного джерелознавства. 3. Зв'язок джерелознавства з історичними науками і спеціальними історичними дисциплінами. 4. Поняття історичного джерела. 5. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел. 6. Типологічна класифікація історичних джерел. 7. Видова класифікація історичних джерел.
2	<p>Тема 2. Речові і зображальні джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація речових і зображальних джерел. 2. Нумізматичні і боністичні джерела. 3. Архітектурні пам'ятки. 4. Предмети озброєння і предмети одягу. 5. Графічні книжкові зображення. 6. Портретні зображення. Жанрові та історичні зображальні джерела. 7. Кінофотовідеодокументи (аудіовізуальні джерела). 8. Картографічні джерела. 9. Народні картини.
3	<p>Тема 3. Усні і лінгвістичні джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прозові усні джерела. 2. Віршовані усні джерела. 3. Усні історичні твори. 4. Антропонімічні джерела. 5. Топонімічні джерела. 6. Слова іншомовного походження.
4	<p>Тема 4. Писемні джерела. Періодика як вид історичного джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види писемних документальних джерел та особливості їх вивчення: <ol style="list-style-type: none"> а) законодавчі документи; б) актові історичні джерела; в) діловодні матеріали; г) статистичні матеріали. 2. Види писемних оповідних (наративних) джерел та особливості їх вивчення: <ol style="list-style-type: none"> а) літописи і хроніки; б) мемуари; в) епістолярні джерела; г) літературні і публіцистичні твори. 3. Періодика як вид історичного джерела: <ol style="list-style-type: none"> а) класифікація періодичних видань; б) найдавніші зарубіжні періодичні видання про Україну та українська преса другої половини XVIII – XIX ст.; в) національна періодика в підросійській Україні на початку XX ст.
5	<p>Тема 5. Методика дослідження часу створення, місця виникнення та авторства джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета та основні етапи джерелознавчої критики.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Методика датування історичних фактів. 3. Аналіз прямої і непрямой часової інформації. Синтез часової інформації. 4. Аналіз прямої і непрямой просторової інформації. Синтез просторової інформації. 5. Аналіз прямої і непрямой інформації про особистість. Синтез інформації про особистість.
6	<p>Тема 6. Джерела Давньоруського періоду</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епіграфічні пам'ятки. 2. Відомості про населення на території України давньогрецьких, візантійських, західноєвропейських, арабських авторів. 3. Давньоруське літописання. «Повість минулих літ». 4. Актові джерела Давньоруського часу. «Руська правда».
7	<p>Тема 7. Джерела з історії України польського, литовського походження та Козацької держави</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Польські та литовські акти загальнодержавного значення. Коронні і Литовська метрики. 2. «Опис України» Гійома Левассера де Боплана. 3. Актові та діловодні документи доби Козацької держави. 4. Статті Богдана Хмельницького. 5. Гетьманські універсали XVII–XVIII ст.
8	<p>Тема 8. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XVIII – початку XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Російські органи державного управління. 2. Розвиток австро-угорських органів державного управління на західноукраїнських землях. 3. Діловодство поміщицьких маєтків та капіталістичних підприємств.
9	<p>Тема 9. Українські законодавчі документи XX – початку XXI ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавчі документи Українських національних державних утворень 1917–1923 рр. 2. Конституційні акти та розвиток системи державного управління Української РСР у 1919–1991 рр. 3. Державотворче законодавство незалежної України.
10	<p>Тема 10. Теорія, методологія та понятійний апарат української історіографії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історіографія як наукова дисципліна. Методи історіографії. 2. Основні етапи розвитку української історіографії. 3. Сучасний понятійний науковий апарат української історіографії. 4. Традиційні, новітні та специфічні категорії історіографії.
11	<p>Тема 11. Українська історична думка від давніх часів до середини XIII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зародження знань про минуле у формі культів. 2. Поява писемності та її значення для накопичення історичних знань. 3. Провіденціалізм як течія в українській історіографії. 4. Літописи та літописні зведення – основні форми історичних творів часів Київської Русі. 5. Значення історичних творів X – середини XIII ст. для розвитку історичної думки України.
12	<p>Тема 12. Українське літописання XIV–XVII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Західноруський (Литовський) літопис як історичний твір. 2. Історичне значення Баркулабівського літопису. 3. Густинський літопис як історичний твір. 4. Історичні погляди автора Львівського літопису. 5. Монастирські літописи. 6. Історичний аналіз місцевих літописів XVII ст. – Хмельницького, Добромильського, Чернігівського, літопису Лизогуба. 7. Острозький літопис (літописець).
13	<p>Тема 13. Гуманістична історіографія України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ренесансний гуманізм в Україні. 2. «Кройніка» Ф. Сафоновича як історичний твір.

	<p>3. Київський Синопис 1674 р. та його історична концепція.</p> <p>4. Автономія, як чинник формування історичної свідомості українського суспільства.</p> <p>5. Розвиток історичних знань у Києво-Могилянській академії.</p>
14	<p>Тема 14. Українська історична думка та історичне письменство в Україні XVIII – початку XIX ст.</p> <p>1. Соціокультурні передумови розвитку української історіографії XVIII ст.</p> <p>2. Ідейно-філософські та наукові впливи Сходу і Заходу на стан духовного життя в Україні.</p> <p>3. Історичне пізнання та українознавство у XVIII ст.</p> <p>4. Барокова історична повість.</p> <p>5. Козацькі літописи.</p> <p>6. Перші наукові розвідки з історії України.</p> <p>7. Спроба критичної історії України.</p>
15	<p>Тема 15. Антикварний напрям в українознавстві XVIII ст.</p> <p>1. Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України.</p> <p>2. Вивчення історії та статистики України.</p> <p>3. Початок видавничої діяльності.</p>
16	<p>Тема 16. Українська історіографія XIX – початку XX ст. у контексті національного відродження в Україні</p> <p>1. Поняття «українське національне відродження».</p> <p>2. Проблема періодизації українського національного відродження.</p> <p>3. Українська історіографія та національне відродження України.</p> <p>4. Історична наука в Україні в XIX – на початку XX ст.</p>
17	<p>Тема 17. Українська історіографія тоталітарної доби та посттоталітарного суспільства</p> <p>1. Українська історіографія як галузь наукового дослідження (1914–1923 рр.).</p> <p>2. Українська історіографія на переломі: від окремої галузі до наукової дисципліни (початок 1920-х – середина 1950-х рр.).</p> <p>3. Українська історіографія кінця 50-х – початку 80-х рр. XX ст.: у пошуках власної ідентифікації.</p> <p>4. Українська історіографія доби другого інтелектуального ренесансу (друга половина 1980-х рр. – початок XXI ст.).</p>
18	<p>Тема 18. Сучасна українська історіографія</p> <p>1. Сучасна українська історіографія: проблема оволодіння «світовим досвідом».</p> <p>2. Конвергентний підхід в сучасному українському історіописанні.</p> <p>3. «Інтелектуальна історія» та її сучасний вимір.</p> <p>4. «Мікроісторія» – зміст і напрями досліджень.</p> <p>5. «Історія повсякденності» в сучасному історіописанні.</p> <p>6. Національна українська історія: «власне обличчя» історії України.</p> <p>7. Позитивізм в українських історичних дослідженнях: вплив діаспорної школи.</p> <p>8. Національна історіографія та її концептуальні ідеї.</p>

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<p style="text-align: center;">Тема 1. Об'єкт, предмет, завдання, теорія та методика історичного джерелознавства. Класифікація історичних джерел</p> <p>Семінарське заняття 1. Об'єкт, предмет, завдання, теорія та методика історичного джерелознавства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерелознавство як наукова дисципліна. 2. Об'єкт, предмет і завдання історичного джерелознавства. 3. Історія та історіографія історичного джерелознавства. 4. Визначення понять «джерело», «першоджерело», «вторинне джерело». 5. Основні концепції історичного джерела. 6. Етапи існування історичного джерела. 7. Джерельна інформація. Об'єктивно-суб'єктивна природа джерела. <p>Семінарське заняття 2. Класифікація історичних джерел.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел. 2. Основні схеми класифікації джерел. 3. Типологічна класифікація історичних джерел. 4. Родова і видова класифікація історичних джерел.
2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Речові і зображальні джерела</p> <p>Семінарське заняття 3. Речові джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація речових джерел. 2. Загальний огляд речових джерел з української історії. 3. Нумізматичні джерела. 4. Архітектурні пам'ятки. 5. Предмети озброєння. 6. Предмети одягу. <p>Семінарське заняття 4. Зображальні джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація зображальних джерел. 2. Загальний огляд зображальних джерел з української історії. 3. Графічні книжкові зображення. 4. Портретні зображення. 5. Жанрові та історичні зображальні джерела. 6. Кінофотовідеодокументи (аудіовізуальні джерела). 7. Картографічні джерела. 8. Боністичні джерела. 9. Народні картини.
3	<p style="text-align: center;">Тема 3. Усні і лінгвістичні джерела</p> <p>Семінарське заняття 5. Усні джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний огляд усних джерел з української історії. 2. Прозові усні джерела. 3. Віршовані усні джерела. 4. Усні історичні твори. <p>Семінарське заняття 6. Лінгвістичні джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика лінгвістичних джерел. 2. Антропонімічні джерела. 3. Топонімічні джерела. 4. Слова іншомовного походження.

4	<p style="text-align: center;">Тема 4. Писемні джерела. Періодика як вид історичного джерела</p> <p>Семінарське заняття 7. Писемні джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види писемних документальних джерел та особливості їх вивчення: <ol style="list-style-type: none"> а) законодавчі документи; б) актові історичні джерела; в) діловодні матеріали; г) статистичні матеріали. 2. Види писемних оповідних (нарративних) джерел та особливості їх вивчення: <ol style="list-style-type: none"> а) літописи і хроніки; б) мемуари; в) епістолярні джерела; г) літературні і публіцистичні твори. <p>Семінарське заняття 8. Періодика як вид історичного джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація періодичних видань. 2. Найдавніші зарубіжні періодичні видання про Україну. 3. Українська преса другої половини XVIII – XIX ст. 4. Національна періодика в Україні на початку XX ст.
5	<p style="text-align: center;">Тема 5. Дослідження походження історичного джерела</p> <p>Семінарське заняття 9. Методика дослідження часу створення і місця виникнення джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета та основні етапи джерелознавчої критики. 2. Методика датування історичних фактів. 3. Аналіз прямої і непрямої часової інформації. Синтез часової інформації. 4. Аналіз прямої і непрямої просторової інформації. Синтез просторової інформації. <p>Семінарське заняття 10. Методика дослідження авторства джерела (атрибуція).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз прямої інформації про особистість. 2. Аналіз непрямої інформації про особистість. 3. Синтез інформації про особистість.
6	<p style="text-align: center;">Тема 6. Джерела Давньоруського періоду</p> <p>Семінарське заняття 11. Джерела Давньоруського періоду.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епіграфічні пам'ятки. 2. «Велесова книга» – літературна пам'ятка дохристиянських часів. 3. Відомості про населення на території України давньогрецьких, візантійських та арабських авторів. 4. Відомості про населення на території України західноєвропейських авторів. <p>Семінарське заняття 12. Давньоруське літописання. Актові джерела.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Давньоруське літописання. 2. «Повість минулих літ»: аналіз твору, редакції. 3. Актові джерела Давньоруського часу. 4. «Руська правда» – перший кодифікований збірник юридичних норм українського народу.
7	<p style="text-align: center;">Тема 7. Джерела з історії України польського, литовського походження та Козацької держави</p> <p>Семінарське заняття 13. Джерела з історії України польського та литовського походження.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Польські та литовські акти загальнодержавного значення. 2. Коронні і Литовська метрики. 3. «Опис України» Гійома Левассера де Боплана.

	<p>Семінарське заняття 14. Джерела з історії України Козацької держави.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Актові та діловодні документи доби Козацької держави. 2. Статті Богдана Хмельницького. 3. Гетьманські універсали XVII–XVIII ст.
8	<p>Тема 8. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XVIII – початку XX ст.</p> <p>Українські законодавчі документи XX – початку XXI ст.</p> <p>Семінарське заняття 15. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XVIII – початку XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Російські органи державного управління. 2. Розвиток австро-угорських органів державного управління на західноукраїнських землях. 3. Діловодство поміщицьких маєтків та капіталістичних підприємств. <p>Семінарське заняття 16. Українські законодавчі документи XX – початку XXI ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавчі документи Українських національних державних утворень 1917–1923 рр. 2. Конституційні акти та розвиток системи державного управління Української РСР у 1919–1991 рр. 3. Державотворче законодавство незалежної України.
9	<p>Тема 9. Теорія, методологія та понятійний апарат української історіографії</p> <p>Семінарське заняття 17. Теорія та методологія історіографії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття історіографії. 2. Місце історіографії у процесі історичного пізнання. 3. Історіографія як наукова дисципліна. 4. Методи історіографії. 5. Основні етапи розвитку української історіографії. <p>Семінарське заняття 18. Понятійний апарат історіографії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз сучасного понятійного наукового апарату української історіографії. 2. Традиційні категорії історіографії. 3. Новітні категорії історіографії. 4. Специфічні категорії історіографії.
10	<p>Тема 10. Українська історична думка від давніх часів до середини XIII ст.</p> <p>Українське літописання XIV–XVII ст.</p> <p>Семінарське заняття 19. Українська історична думка від давніх часів до середини XIII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зародження знань про минуле у формі культів. 2. Поява писемності та її значення для накопичення історичних знань. 3. Провіденціалізм як течія в українській історіографії. 4. Літописи та літописні зведення – основні форми історичних творів часів Київської Русі. 5. Значення історичних творів X – середини XIII ст. для розвитку історичної думки України. <p>Семінарське заняття 20. Українське літописання XIV–XVII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Західноруський (Литовський) літопис як історичний твір. 2. Історичне значення Баркулабівського літопису. 3. Густинський літопис як історичний твір. 4. Історичні погляди автора Львівського літопису. 5. Монастирські літописи.

	<p>6. Історичний аналіз місцевих літописів XVII ст. – Хмельницького, Добромільського, Чернігівського, літопису Лизогуба.</p> <p>7. Острозький літопис (літописець).</p>
11	<p style="text-align: center;">Тема 11. Гуманістична історіографія України. Українська історична думка XVIII ст.</p> <p>Семінарське заняття 21. Гуманістична історіографія України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ренесансний гуманізм в Україні. 2. «Кройніка» Ф. Сафоновича як історичний твір. 3. Київський Синопис 1674 р. та його історична концепція. 4. Автономія, як чинник формування історичної свідомості українського суспільства. 5. Розвиток історичних знань у Києво-Могилянській академії. <p>Семінарське заняття 22. Українська історична думка XVIII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціокультурні передумови розвитку української історіографії XVIII ст. 2. Ідейно-філософські та наукові впливи Сходу і Заходу на стан духовного життя в Україні. 3. Історичне пізнання та українознавство у XVIII ст.
12	<p style="text-align: center;">Тема 12. Історичне письменство та антикварний напрям в українознавстві XVIII – початку XIX ст.</p> <p>Семінарське заняття 23. Історичне письменство в Україні XVIII – початку XIX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Барокова історична повість. 2. Козацькі літописи. 3. Перші наукові розвідки з історії України. 4. Спроба критичної історії України. <p>Семінарське заняття 24. Антикварний напрям в українознавстві XVIII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України. 2. Вивчення історії та статистики України. 3. Початок видавничої діяльності.
13	<p style="text-align: center;">Тема 13. Українська історіографія XIX – початку XX ст. у контексті національного відродження в Україні</p> <p>Семінарське заняття 25. Українська історіографія та національне відродження України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «українське національне відродження». 2. Проблема періодизації українського національного відродження. 3. Українська історіографія та національне відродження України. 4. Історична наука в Україні в XIX ст. <p>Семінарське заняття 26. Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX–XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історична школа М. Грушевського у Львові. Наукова схема історії України. 2. «Історія України-Руси» М. Грушевського – науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї. 3. Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії. 4. Загальна характеристика початкової стадії української історіографії (кінець 1890-х – 1914 рр.). 5. Українська історіографія у дослідженнях О. Пипіна. 6. Дослідження української історіографії М. Василенком. 7. Оцінка української історіографії у працях І. Франка.

14	<p style="text-align: center;">Тема 14. Українська історіографія на тлі національно-державного відродження України</p> <p>Семінарське заняття 27. Українська історіографія як галузь наукового дослідження (1914–1923 рр.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика української історіографії в 1914–1923 рр. 2. Історіографічні праці Михайла Грушевського. 3. Історіографічні розвідки Олександра Грушевського. 4. Вивчення української історіографії у працях Василя Біднова. <p>Семінарське заняття 28. Українська історіографія на тлі національно-державного відродження України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державницький напрям в українській історіографії. 2. Вплив Української революції 1917-1921 рр. на розвиток історичної науки. 3. Історична наука в системі УНТ та УАН.
15	<p style="text-align: center;">Тема 15. Українська історіографія тоталітарної доби (1920-ті – середина 1950-х рр.)</p> <p>Семінарське заняття 29. Радянська історична наука та формування її зарубіжних центрів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ідеологічна переорієнтація істориків в умовах утвердження влади більшовиків. 2. Повернення з еміграції М. Грушевського та його історична школа в Києві. 3. Українознавчі осередки історичної науки в Західній Україні та в еміграції. <p>Семінарське заняття 30. Історична наука в лещатах сталінського тоталітаризму (1930-ті – перша половина 1940-х рр.). Особливості повоєнного розвитку української історіографії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя більшовизму і засіб утвердження одноособової влади. 2. Репресії сталінізму проти українських істориків та нищення наукових праць. 3. Українська історична наука в роки Другої світової війни. 4. Відновлення діяльності історичних установ в УРСР та діаспорі. 5. Українська історична думка у після сталінський період. 6. Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією.
16	<p style="text-align: center;">Тема 16. Українська історіографія тоталітарної доби (друга половина 1950-х – перша половина 1980-х рр.)</p> <p>Семінарське заняття 31. Історична наука в Україні на тлі хрущовської «лібералізації» суспільства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика розвитку радянської історіографії у другій половині 1950-х – на початку 1980-х рр. 2. Концепція українського історіографічного процесу М. Марченка. 3. Історіографічна схема Л. Коваленка. 4. Хрущовська «відлига» і критика культу особи як шанс до відродження української історіографії. 5. Вплив шістдесятництва на розвиток історичної думки. 6. Заснування Українського історичного товариства як відповідь на виклик радянської історіографії. <p>Семінарське заняття 32. Протистояння істориків УРСР та діаспори в добу брежнєвщини (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська історіографія в контексті ідеологічної боротьби і тотальної русифікації суспільного життя. 2. Основні напрями історичних досліджень в УРСР в умовах загострення кризи авторитарного режиму.

	<p>3. Історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії.</p> <p>4. Історіографічні праці західного українського історика Б. Крупницького.</p> <p>5. Вивчення історіографії історії України в працях західного дослідника О. Оглоблина.</p> <p>6. Історіографічні розвідки М. Чубатого.</p>
17	<p>Тема 17. Українська історіографія доби другого інтелектуального ренесансу (друга половина 1980-х – 1990-ті рр.)</p> <p>Семінарське заняття 33. Українська історіографія на переломі: від тоталітарного монізму до плюралізму та гласності (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.).</p> <p>1. Криза марксистської парадигми історії та формування нової історіографічної ситуації в УРСР.</p> <p>2. Загальна характеристика розвитку української історіографії другої половини 1980-х рр. – початку 1990-х рр.</p> <p>3. Долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії.</p> <p>4. Повернення до національно-державницької схеми української історії.</p> <p>Семінарське заняття 34. Вивчення історії України та української історіографії за кордоном.</p> <p>1. Стан, завдання і специфіка української історіографії на Заході.</p> <p>2. Дослідження історіографії історії України в працях західноєвропейського історика М. фон Гагена.</p> <p>3. Історіографічні дослідження історії України західноєвропейським істориком А. Каппелером.</p> <p>4. «Історія України» Пола Роберта Магочія.</p>
18	<p>Тема 18. Сучасна українська історіографія</p> <p>Семінарське заняття 35. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні.</p> <p>1. Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України.</p> <p>2. Створення наукової історії України.</p> <p>3. Соборність українських істориків.</p> <p>Семінарське заняття 36. Сучасна українська історіографія: проблема оволодіння «світовим досвідом».</p> <p>1. Конвергентний підхід в сучасному українському історіописанні.</p> <p>2. «Інтелектуальна історія» та її сучасний вимір.</p> <p>3. «Мікроісторія» - зміст і напрями досліджень.</p> <p>4. «Історія повсякденності» в сучасному історіописанні.</p> <p>5. Національна українська історія: «власне обличчя» історії України.</p> <p>6. Позитивізм в українських історичних дослідженнях: вплив діаспорної школи.</p> <p>7. Національна історіографія та її концептуальні ідеї.</p>

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота спрямована на розвиток інтелектуальних умінь, загальнокультурних і професійних компетентностей, творчого мислення у студентів. Включає в себе розробку презентації на обрану студентом тему з предмету «Джерелознавство та українська історіографія».

№ з/п	Назва теми	Денна форма
1	Дмитро Миколайович Бантиш-Каменський (1788–1850 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
2	Микола Андрійович Маркевич (1804–1860 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
3	Михайло Олександрович Максимович (1804–1873 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
4	Микола Іванович Костомаров (1817–1885 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
5	Володимир Боніфатійович Антонович (1834–1908 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
6	Пантелеймон Олександрович Куліш (1819–1897 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
7	Аполлон Олександрович Скальковський (1808–1898 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
8	Микола Дмитрович Іванишев (1811–1874 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
9	Іван Петрович Новицький (1844–1890 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
10	Феофан Гаврилович Лебединцев (1828–1888 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
11	Олександр Матвійович Лазаревський (1834–1902 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
12	Михайло Сергійович Грушевський (1866–1934 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
13	Олександр Сергійович Грушевський (1877–1942/43 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
14	Наталія Дмитрівна Полонська-Василенко (1884–1973 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
15	Дмитро Іванович Багалій (1857–1932 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
16	Дмитро Іванович Яворницький (1855–1940 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	11
17	Дмитро Іванович Дорошенко (1882–1951 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
18	Микола Миколайович Аркас (1853–1909 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
19	В'ячеслав Каземирович Липинський (1882–1931 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
20	Михайло Єлисейович Слабченко (1882–1952 рр.): життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.	12
	Разом	234

6. Завдання практичної роботи

Практична робота з предмету «Джерелознавство та українська історіографія» передбачає:

1. Вироблення у студентів умінь застосовувати знання на практиці.
2. Формування вмінь практичного і творчого характеру.

Упродовж вивчення дисципліни студент має підготувати одну практичну роботу (на вибір).

№ з/п	Завдання
1	Опрацювання літопису Самійла Величка. (Джерело: Самійло Величко. Літопис. Київ, 1991. 369 с.) Питання. 1. Зміст першого тому. 2. Зміст другого тому.
2	Опрацювання Галицько-Волинського літопису. (Джерело: Галицько-Волинський літопис. Львів: Червона калина, 1994. 253 с.) Питання. 1. Жанрова самобутність твору. 2. Проблема авторства джерела. 3. Типи образів князів-воїнів у літописі.
3	Опрацювання літопису Григорія Граб'янки. (Джерело: Літопис Гадяцького полковника Григорія Граб'янки. Київ: Знання України, 1992. 192 с.) Питання. 1. Зміст першої частини літопису. 2. Зміст другої частини літопису.
4	Опрацювання літопису Самовидця. (Джерело: Літопис Самовидця / За ред. Я. Дзири. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 208 с.) Питання. 1. Зміст першої частини літопису. 2. Зміст другої частини літопису. 3. Зміст третьої частини літопису.
5	Опрацювання теми: «Імператорське Одеське товариство історії та старожитностей». Питання. 1. Історія заснування товариства. 2. Напрямки діяльності товариства. 3. Друковані праці товариства. 4. Музейні заклади.
6	Опрацювання теми: «Археографічні комісії України». Питання. 1. Київська археографічна комісія. 2. Археографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові. 3. Археографічна комісія ВУАН. 4. Археографічна комісія Центрального архіву УСРР. 5. Археографічна комісія АН УРСР.
7	Завдання. 1. Проаналізувати історію найдавніших державних утворень на українських землях в історичних дослідженнях. 2. Проаналізувати життя перших слов'янських племен в історичних дослідженнях.

8	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На основі «Повісті врем'яних літ» Нестора Літописця прослідкувати розвиток Давньоруської держави. 2. Проаналізувати стан дослідження історії Київської Русі у сучасній історіографії.
9	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняти схожість та відмінності літописних джерел давньоруської та польсько-литовської доби. 2. Прослідкувати опис життя в Україні на основі іноземних хронік.
10	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. У чому, на вашу думку, полягала особливість козацьких літописів XVII ст. та шляхетських попередньої доби? 2. Проаналізувати історіографічні джерела про життя Богдана Хмельницького.
11	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняти козацько-старшинські літописи XVII ст. та дворянсько-старшинську історіографію XVIII ст. 2. Прослідкувати образ Івана Мазепи в історіографії.
12	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прослідкувати схожі риси та відмінності в історіографії XVIII та першої половини XIX ст. 2. Проаналізувати причини зародження української народницької історіографії.
13	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати умови розвитку історичної науки у Російській та Австро-Угорській імперіях у другій половині XIX ст. 2. Прослідкувати схожі риси та відмінності в історіографії першої та другої половини XIX ст.
14	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати вплив політичних організацій та партій на розвиток української історичної думки на початку XX ст. 2. Проаналізувати значення творчості М. Грушевського для української історіографії.
15	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати зовнішні та внутрішні чинники, які впливали на розвиток української радянської історіографії у 20–30-х рр. XX ст. 2. Проаналізувати зовнішні та внутрішні чинники, які впливали на розвиток української історіографії в еміграції у 20–30-х рр. XX ст.
16	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Схожість та відмінності української радянської історіографії 20–30-х та 40-х рр. XX ст. 2. Доведіть, що у другій половині 40-х рр. XX ст. на західноукраїнських землях відбувалася «радянізація» історіографії.
17	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняйте українську радянську історіографію в роки «застою» та перебудови. 2. Проаналізуйте значення української історіографії в діаспорі.
18	<p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні тенденції розвитку історичної науки в умовах існування незалежної України. 2. Проаналізуйте відомі вам історичні міфи, які існують в сучасній українській історіографії та вкажіть шляхи боротьби з ними.

7. Теми рефератів

1. Печатки Київської Русі.
2. Давньоруська епіграфіка.
3. Українська національна символіка.
4. Українська сфрагістика.
5. Генеральний опис Лівобережної України 1765–1769 рр. як історичне джерело.
6. Ревізькі реєстри як історичне джерело.
7. Київська археографічна комісія: 1843–1921 рр.
8. Історія розвитку української архітектури.
9. Історія української зброї.
10. Нумізматичні українські джерела.
11. Архітектурні пам'ятки України.
12. Український народний одяг.
13. Історія українського костюма.
14. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.
15. Історія української ікони.
16. Історія України в народних думах та піснях.
17. Українські пісні-гімни.
18. Українські замовляння.
19. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях.
20. Українські народні вірування, повір'я, демонологія.
21. Історія розвитку найдавніших українських назв професій.
22. Українські гідроніми.
23. Українська історична ономастика.
24. Українські імена і прізвища.
25. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648–1657 рр. в оцінці іноземців.
26. Кирило-Мефодіївське товариство. «Книга буття українського народу».
27. Перші давньоруські літописи: дослідження та вивчення.
28. Іноземні джерела – візантійські, європейські, арабські – про давніх слов'ян.
29. Козацько-старшинські літописи XVII ст.
30. «Хроніка з літописців стародавніх» Ф. Сафановича – визначна пам'ятка історичної думки.
31. «Синопис» І. Гізеля – визначна пам'ятка історичної думки.
32. Мемуарна література XVIII ст.
33. Іноземні джерела про Україну XIV–XVII ст.
34. «Історія Русів» та її місце в українській історіографії.
35. Історична наука в лещатах сталінського тоталітарного режиму (1930–40-ві рр.).
36. Репресії сталінізму проти українських істориків та нищення наукових праць.
37. Українська історична наука в роки Другої світової війни.
38. Дослідження історії України за кордоном.

Вимоги до написання реферату

Реферат повинен являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура реферату містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти) розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань); висновки (необхідно сформулювати: а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату; б) вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), при необхідності – додатки.

Реферат набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт 14, «Times New Roman», інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм, правє – 15 мм. Його роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210X297 мм). Обсяг реферату до 15 сторінок.

8. Контрольна робота

Варіант 1

1. Дайте загальну характеристику писемних джерел із української історії.
2. Назвіть найдавніші давньоруські літописи.
3. Розкрийте класифікацію мемуарів.

Варіант 2

1. Дайте загальну характеристику джерел з історії України польського, литовського походження та Козацької держави.
2. Назвіть актові документи Центральної Ради.
3. Проаналізуйте державотворче законодавство незалежної України.

Варіант 3

1. Вкажіть твори давньогрецьких, візантійських, західноєвропейських, арабських авторів, в яких містяться відомості про населення на території України.
2. Дайте загальну характеристику актових та ділових документів російських та австрійських органів державного управління XVIII – XIX ст.
3. Розкрийте принципи класифікації періодичних видань.

Варіант 4

1. Дайте загальну характеристику джерел Давньоруського періоду.
2. Назвіть актові та державотворчі документи Української держави гетьмана Павла Скоропадського, ЗУНР та УНР Директорії.
3. Проаналізуйте Конституційні акти та розвиток системи державного управління Української РСР у 1919–1991 рр.

Варіант 5

1. Розкрийте поняття «джерелознавство».
2. Назвіть основні структурні компоненти історичного джерелознавства.
3. Проаналізуйте основні схеми і моделі класифікації джерел.

Варіант 6

1. Розкрийте становлення світового та українського джерелознавства.
2. Поясніть роль джерелознавства в системі історичної науки.
3. Проаналізуйте особливості класифікації писемних джерел.

Варіант 7

1. Розкрийте становлення джерелознавства як науки у XIX ст.
2. Назвіть спеціальні історичні дисципліни, які входять до загальної структури джерелознавства.
3. Подайте класифікацію джерел з історії України.

Варіант 8

1. Проаналізуйте розвиток джерелознавства у радянський період.
2. Дайте визначення історичного джерела.
3. Розкрийте поняття методики історичного джерелознавства.

Варіант 9

1. Назвіть завдання та функції історичного джерелознавства.
2. Розкрийте питання «джерельна інформація».
3. Поясніть терміни «дослідження джерел» і «джерелознавча критика».

Варіант 10

1. Розкрийте структуру історичного джерелознавства.
2. Назвіть класифікаційні ознаки і критерії класифікації джерел.
3. Проаналізуйте методику пошуку, опрацювання і використання історичних джерел.

Варіант 11

1. Понятійний апарат історіографії.
2. Проблема періодизації українського національного відродження.
3. Д. Бантиш-Каменський: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 12

1. Барокова історична повість: козацькі літописи.
2. Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України в ХІХ ст.
3. М. Маркевич: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 13

1. Початок видавничої діяльності в Україні.
2. Вивчення історії та статистики України.
3. М. Максимович: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 14

1. Перші наукові розвідки з історії України.
2. Сучасна історіографічна ситуація в Україні.
3. М. Костомаров: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 15

1. Історіографія як навчальна дисципліна.
2. Українська історіографія та національне відродження України ХІХ – початку ХХ ст.
3. В. Антонович: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 16

1. Поняття «історіографія».
2. Розвиток української історіографії в 1920-х – середині 1950-х рр.
3. П. Куліш: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 17

1. Поняття історіографії, її місце у процесі історичного пізнання.
2. Розвиток критичної історії України.
3. М. Грушевський: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 18

1. Історіографія як наукова дисципліна.
2. Розвиток української історіографії наприкінці 1890-х – 1914 рр.
3. Д. Багалій: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 19

1. Методи історіографії.
2. Розвиток української історіографії наприкінці 50-х – на початку 80-х рр. ХХ ст.
3. Д. Яворницький: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

Варіант 20

1. Історичне пізнання та українознавство у ХVІІІ ст.
2. Українська історіографія доби другого інтелектуального ренесансу (друга половина 1980-х – 1990-ті рр.).
3. Д. Дорошенко: життєвий шлях і внесок у розвиток історичної науки.

9. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік, який проводиться в усній формі. Робота студентів оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо студент не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання заліку.

Перелік питань до заліку з дисципліни «Джерелознавство та українська історіографія»

1. Джерелознавство як наукова дисципліна. Об'єкт, предмет і завдання історичного джерелознавства.
2. Головні концепції сучасного джерелознавства.
3. Історія розвитку джерелознавства як науки в Західній Європі та Україні.
4. Визначення понять «джерело», «першоджерело», «вторинне джерело».
5. Етапи існування історичного джерела.
6. Джерельна інформація.
7. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел.
8. Типологічна класифікація історичних джерел.
9. Родова і видова класифікація історичних джерел.
10. Основні сховища історичних джерел.
11. Класифікація речових джерел. Загальний огляд речових джерел із української історії.
12. Основні види речових джерел.
13. Загальний огляд зображальних джерел з української історії. Основні види зображальних джерел.
14. Загальний огляд усних джерел із української історії.
15. Прозові усні джерела.
16. Віршовані усні джерела.
17. Усні історичні твори.
18. Історія України в народних думках та піснях.
19. Український народ у легендах, релігійних поглядах та віруваннях.
20. Українські народні вірування, повір'я, демонологія.
21. Загальна характеристика лінгвістичних джерел.
22. Антропонімічні джерела.
23. Топонімічні джерела.
24. Класифікація писемних джерел.
25. Епіграфічні пам'ятки.
26. Відомості про Русь у творах давньогрецьких та західноєвропейських авторів.
27. Візантійські та арабські автори про Русь.
28. Давньоруське літописання. «Повість минулих літ» – основне джерело з вивчення історії Київської Русі.
29. Актові джерела Давньоруського часу. «Руська правда» – перший кодекс законів Київської Русі.
30. Польські та литовські джерела з історії України.
31. «Опис України» Гійома Левассера до Боплана.
32. Агіографічна література. Полемічні твори.
33. Актові та діловодні документи доби Козацької держави.
34. Козацькі літописи.
35. Універсали і статті Б. Хмельницького.
36. Історичні твори XVII ст. Хроніка Феодосія Сафоновича та «Синопис».

37. Періодика як вид історичного джерела. Класифікація періодичних видань.
38. Статистичні джерела.
39. Українська преса другої половини XVIII – XIX ст.
40. Національна періодика в підросійській Україні на початку XX ст.
41. Мемуарні джерела. Класифікація мемуарів.
42. Основні види наративних джерел з історії України.
43. Джерелознавчий аналіз та джерелознавчий синтез.
44. Етапи роботи з джерелами. Методика пошуку та виявлення джерел.
45. Дослідження джерел. Джерелознавча критика.
46. Поняття «історіографія». Історіографія як наукова дисципліна.
47. Предмет і завдання української історіографії, її роль у підготовці істориків.
48. Етапи розвитку української історіографії.
49. Методи історіографії.
50. Понятійний апарат історіографії.
51. Категорії історіографії.
52. Джерела української історіографії.
53. Зародження на українських землях уявлень про історію.
54. Міфологія та усна народна творчість як носії найдавніших історичних уявлень.
55. Теологічні трактування історії.
56. Зародження писемності – поворотний етап розвитку історичних знань на українських землях.
57. Історичні погляди мислителів Київської Русі.
58. Розвиток історичних знань у Галицько-Волинській державі.
59. Історична думка українців литовсько-польської доби.
60. Вплив українського козацтва на розвиток історичних знань.
61. Козацьке літописання.
62. Києво-Могилянська академія – осередок розвитку історичних знань.
63. Зародження антикварної історіографії та археографічної діяльності в Україні.
64. Українська історіографія в контексті ідей просвітництва та раціоналізму.
65. Ідеї українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки в другій половині XVIII – першій половині XIX ст.
66. «Історія Русів» – нове явище української історіографії.
67. Особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях в другій половині XVIII – першій половині XIX ст.
68. Розвиток історіографії в Україні у другій половині XIX ст.
69. Формування університетських осередків української історичної науки XVIII–XIX ст.
70. Українська історична думка XVIII–XIX ст.
71. Історичне письменство в Україні XVIII – початку XIX ст.
72. Барокова історична повість: козацькі літописи Самовидця, Г. Граб'янки, С. Величка, Я. Лизогуба.
73. Антикварний напрям в українознавстві XVIII ст.
74. Мемуари, щоденники та документи М. Ханенка, Я. Марковича, П. Апостола.
75. Перші розвідки з української етнографії Г. Калиновського, М. Бантиш-Каменського, В. Ломиковського.
76. Видавнича діяльність В. Рубана і Ф. Туманського.
77. Українська історіографія XIX–XX ст. у контексті національного відродження в Україні.
78. Діяльність Київської археографічної комісії та історичних товариств XIX ст..
79. Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
80. Внесок М. Грушевського у розвиток української історіографії.
81. Розвиток української історіографії в роки національно-визвольних змагань.
82. Розвиток української історіографії в добу «українізації».
83. Історична наука в системі УНТ та УАН.

84. Українознавчі осередки історичної науки в Західній Україні та в еміграції в 1920–30-ті рр.
85. Українська історична наука в роки Другої світової війни.
86. Історична наука в Україні на тлі хрущовської «лібералізації» суспільства.
87. Вплив шістдесятництва на розвиток історичної думки.
88. Розвиток української історіографії наприкінці 1950-х – на початку 1980-х рр.
89. Розвиток української історіографії в другій половині 1980-х – 1990-ті рр.
90. Сучасні завдання курсу української історіографії.

Оцінювання питань в заліковому білеті: кожне питання у білеті оцінюється до 10 балів.

Приклад залікового білету

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Рівень вищої освіти перший: бакалаврський

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Семестр 6

Навчальна дисципліна «ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ»

ЗАЛКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Визначення понять «джерело», «першоджерело», «вторинне джерело».
2. «Опис України» Гійома Левассера до Боплана.
3. Козацьке літописання.

Затверджено на засіданні кафедри історії

Протокол № _____ від _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

Міронова І.С.

Екзаменатор _____

Міронова І.С.

10. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семинарські заняття	18 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється до 3-х балів. Максимальна кількість балів за теми (18*3).	54
2	Завдання для самостійної роботи	Оцінювання самостійної роботи: 3 бали – розробка презентації; 3 бали – захист презентації і ведення дискусії.	6
3	Виконання практичної роботи	Оцінювання практичної роботи: 3 бали – опрацювання джерела, наукової праці, відповідь на поставлене завдання; 2 бали – захист.	5
4	Написання та захист реферату	Оцінювання реферату: 3 бали – написання реферату, 2 бали – захист.	5
5	Залік	В кожному заліковому білеті по 3 питання. Кожне питання у білеті оцінюється до 10 балів.	30
	Всього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді студента (семинарські заняття):

3 бали ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

2 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;

- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

0-1 бал ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання вміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінки студента при виконанні самостійної роботи:

- **6 балів** виставляється, якщо дотримані всі вимоги до виконання самостійної роботи: позначена проблема і обґрунтована її актуальність; студент вільно володіє інформацією запропонованої проблеми; логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю; дотримані вимоги до зовнішнього оформлення презентації; студент повно, всебічно, безпомилково відповідає на дискусійні питання викладача і студентів з теми роботи.
- **5 балів** виставляється, якщо основні вимоги до самостійної роботи виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; не обґрунтована актуальність проблеми; відсутні логічна послідовність в судженнях; студент не в повній мірі відповідає на дискусійні питання; є упущення в оформленні презентації.
- **4 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до виконання самостійної роботи. Зокрема: студент не в повній мірі володіє інформацією запропонованої проблеми; непослідовно відповідає на дискусійні питання; тема висвітлена лише частково, відсутній висновок; є упущення в оформленні презентації.
- **3 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до виконання самостійної роботи. Зокрема: студент поверхово володіє інформацією запропонованої проблеми; не відповідає на дискусійні питання; тема висвітлена лише частково; відсутній висновок; є упущення в оформленні презентації.
- **0-2 бали** виставляється, якщо студент не володіє інформацією запропонованої проблеми, виявляється істотне нерозуміння теми при веденні дискусії, є значні упущення в оформленні презентації.

Критерії оцінки студента при виконанні практичної роботи:

- **5 балів** виставляється, якщо дотримані всі вимоги до виконання практичної роботи: опрацьовано наукову термінологію, подано аналіз джерела, наукової праці, подано розгорнуту відповідь на поставлене завдання; студент вільно володіє матеріалом та інформацією представленої роботи; завдання розкриті повністю; дотримані вимоги до зовнішнього оформлення практичної роботи; студент повно, всебічно, безпомилково відповідає на питання викладача і студентів з теми роботи.
- **4 бали** виставляється, якщо основні вимоги до практичної роботи виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, є неточності в опрацюванні наукової термінології, аналізі джерела, наукової праці, у відповіді на поставлене завдання; відсутня логічна послідовність у відповідях на питання.
- **3 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до виконання практичної роботи. Зокрема: студент лише частково виконав поставлені завдання; непослідовно відповідає на питання; є упущення в оформленні практичної роботи.
- **0-2 бали** виставляється, якщо студент не володіє інформацією, представленою в практичній роботі; виявляється істотне нерозуміння теми при веденні дискусії; є значні упущення в оформленні роботи.

Критерії оцінки студента при написанні та захисті реферату:

- **5 балів** виставляється, якщо виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на

дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

- **4 бали** виставляється, якщо основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг реферату; є упушення в оформленні.
- **3 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до реферування. Зокрема: тема висвітлена лише частково, відсутній висновок.
- **0-2 бали** виставляється, якщо тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

Критерії оцінювання заліку:

- **30 балів** виставляються студенту при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні і глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **25-29 балів** виставляються студенту при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо студентом дано правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **20-24 бали** виставляються студенту при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання залікового білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, що стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;
- **15-19 балів** виставляються студенту при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання залікового білета, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять і категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна-дві несуттєві помилки;
- **10-14 балів** виставляються студенту, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки;
- **5-9 балів** виставляються студенту при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання залікового білета, які свідчать про неправильне розуміння суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання і незрозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-4 бали** виставляються студенту, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання і незрозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

11. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90–100	A	зараховано
82–89	B	
75–81	C	
67–74	D	
60–66	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендовані джерела інформації

12.1. Джерела:

- Антонович В. Б. Курс лекцій з джерелознавства 1880–1881: історія України в університетських лекціях. Вип. 1 / Упоряд. О. Василюк; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ: [Б. в.], 1995. 108 с.
- Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 1145 с.
- Джерела українознавства [1574–1924]. Вип. 1. Київ: Наук. думка, 1990. 240 с.
- Джерелознавство історії України : довідник : навч. посіб. для студ. вузів / Я. Є. Боровський, М. Я. Варшавчик, І. Н. Войцехівська та ін. Київ: НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 1998. 212 с.
- Звід пам'яток історії та культури України : Енциклопедія у 28 т. Кн. 1. Ч. 1–3/ Відп. ред. П. Т. Тронько. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999, 2003, 2011. 608, 585, 1217 с.
- Історія України в документах, матеріалах і спогадах очевидців. Київ: Знання, 1991. 316 с.

12.2 Електронні джерела:

- Величко Самійло. Літопис. (Уривки) / Пер. з книжної української мови В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1991. 371 с. URL: http://litopys.org.ua/old18/old18_33.htm
- Г. Л. де Боплан. Опис України. [Пер. з фр. Я. І. Кравця, З. П. Борисюк]. Київ; Кембрідж, 1990. URL: <http://litopys.org.ua/boplan/opys.htm>
- Геродот. Історія в дев'яти книгах. Київ: Наукова думка, 1993. 574 с. URL: <https://libcat.ru/knigi/nauka-i-obrazovanie/istoriya/328009-gerodot-gerodot-stor-ya-v-dev-yati-knigah-kniga.html>
- Діарій гетьмана Пилипа Орлика / Опрацював для друку Ян із Токар Токаржевський Карашевич. Варшава, 1936. 192 с. URL: http://www.izbornyk.org.ua/djvu/orlyk_diariusz.htm
- Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32501/19-Zubko.pdf?sequence=1>
- Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. Київ: Т-во «Знання» України, 1992. 192 с. URL: <http://litopys.org.ua/grab/hrab.htm>
- Літопис Руський. Галицько-Волинський літопис. За Іпатським списком. [Переклад Л. Махновця]. Київ: Вид-во «Дніпро», 1989. URL: <http://litopys.org.ua/links/galvol.htm>
- Літопис Самовидця / Упоряд. Я. І. Дзира. Київ: Наукова думка, 1971. 208 с. URL: <http://litopys.org.ua/samovyd/sam.htm>

12.3. Література:

- Анохін В. Античні монети на території України // Українська нумізматика і боністика. 1999. № 1. С. 28–37.
- Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Авт.: Я. С. Калакура, Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна та ін. редкол.: Я. С. Калакура (гол. рел.), В. П. Ляхоцький, Г. В. Боряк та ін. Київ: Либідь, 1998. 316 с.
- Багалій Д. Нарис української історіографії. Київ, 1994. 288 с.
- Бездрабко В. Основні тенденції розвитку джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін і документознавства: закономірні й випадкові фрейми (1960–1980) // Архіви України. 2009. № 1/2. С. 24–49.
- Беляя О. Історія Києва в монетних скарбах // Українська нумізматика і боністика. 1999. № 2. С. 11–23.

- Богдашина О. М. Джерелознавство історії України: питання теорії, методики, історії: Навчально-методичний посібник. Харків: «Вид-во САГА», 2008. 214 с.
- Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк: Вид-во ЛДУ, 1997. 187 с.
- Борисюк І. Історія розвитку найдавніших українських назв професій // Київська старовина. 2000. № 4. С. 135–140.
- Братко О. Уявлення про світобудову та її відображення в українській національній символіці. Київ: Наук. думка, 1990. 240 с.
- Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: Фірма «Довіра», 1992. 414 с.
- Ветров І., Виговський М. Національні грошові знаки України. 1917–1920 // Київська старовина. 1993. № 1. С. 38–52.
- Воронов В. І. Джерелознавство історії України. Курс лекцій. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського університету, 2003. 336 с.
- Галенко О. І. Документальні публікації з історії Української РСР: Теорія та джерелознавчий аналіз. Київ: Наук. думка, 1991. 144 с.
- Герб Київської Руси-України // Визвольний шлях. 1998. № 7. С. 5–18.
- Давидюк В. Українська міфологічна легенда. Львів: Світ, 1992. 176 с.
- Дарчик С. Особливості мемуарів XVII ст. та проблеми їх класифікації // Наукові записки. Серія «Історичні науки». 2008. Вип. 12. С. 110–121.
- Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Київ, 1996.
- Дубиняк Р., Цибаняк Г. Грошова система в Україні за княжих часів // Київська старовина. 1992. № 4. С. 33–47.
- Животко А. П. Історія української преси. Київ: Наша культура і наука, 1999. 368 с.
- Запаско Я. П. Пам'ятки книжкового мистецтва: Українська рукописна книга. Львів: Вид-во ЛДУ, 1995. 200 с.
- Історичне джерелознавство: Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. Київ: Либідь, 2002. 488 с.
- Калакура Я. С. Історичне джерелознавство. Підручник. Київ: Либідь, 2017. 512 с.
- Калакура Я. С. Українська історіографія. Київ: Генеза, 2004. 496 с.
- Карпенко Ю. Реєстр Війська Запорізького і проблеми постання українських прізвищ // Питання історичної ономастики України. Київ: Т-во «Знання», 1994. 180 с.
- Когут З. Формування української національної історіографії // Схід–Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 3. Харків, 2001. С. 23–30.
- Колесник І. І. Українська історіографія, XVIII – початок XX ст.: Навч. посібник для вузів. Київ: Генеза, 2000. 254 с.
- Колесник І. І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.
- Колесник І. І. Українська культура та історіографія: історія ментальностей // Український історичний журнал. 2002. № 1. С. 26–37.
- Конончук І. Джерелознавство: Навчально-методичний посібник. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. 88 с.
- Коцур А. П., Коцур В. П. Історіографія історії України: Курс лекцій. Київ, 1996.
- Кравченко В. В. Нариси української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків, 1996.
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість: [підручник]. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.
- Лозко Г. С. Коло Свароже: Відроджені традиції. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
- Лопата О. Становлення та розповсюдження української преси (XVIII – початок XX ст.) // Вісник Книжкової палати. 2013. № 9. С. 29–36.
- Макарчук С. А. Джерелознавство історії України: Навч. посібн. Львів: Світ, 2008. 512 с.

- Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. Львів: Світ, 1999. 352 с.
- Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища. Київ: Т-во «Знання», 1990. 48 с.
- Мацюк О. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.). Київ: Знання, 1992. 230 с.
- Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія. Спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії : [навчальний посібник]. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 176 с.
- Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ: Обереги, 2003. 144 с.
- Николаєва Т. Історія українського костюма. Київ: Либідь, 1996. 176 с.
- Панібудьласка В., Канцелярук Б. Історія української зброї: словник військових термінів. Київ: Фотовідеосервіс, 1993. 128 с.
- Перехрест О. Історична хронологія. Черкаси: Вид-во ЧДУ, 1999. 125 с.
- Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології. Київ: Укр. письменник, 1993. 63 с.
- Погребенник Ф. П. Українські пісні-гімни. Київ: Т-во «Знання» України, 1992. 64 с.
- Пономарьов А. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ: Либідь, 1991. 322 с.
- Портнов А. Українська радянська історіографія: До постановки проблеми // Сучасність. 2000. № 6. С. 112–116.
- Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник. Київ: Наук. думка, 1996. 336 с.
- Стефанюк Г. В. Джерелознавство: опорні конспекти і самостійна робота. Навчально-методичний посібник для студентів Інституту історії, політології і міжнародних відносин (заочна форма навчання). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка», 2013. 129 с.
- Таран Л. В. Провідні тенденції світової історіографії в XX ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // Український історичний журнал. 1999. № 1. С. 85–91.
- Тхоржевський Р. Нариси історії грошей в Україні (з давніх часів до сучасності). Тернопіль: Вид-во Карп'юка, 1999. 237 с.
- Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2004.
- Українське народознавство: [навч. посібник] / За ред. С. П. Павлюка. Київ: Знання, 2006. 568 с.
- Українські замовляння. Київ: Дніпро, 1993. 307 с.
- Українські приказки, прислів'я і таке інше / Укл. М. Номис. Київ: Либідь, 1993. 768 с.